

ПРОТИДІЯ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКА ЦІННІСТЬ

Політова А. С.

Статтю присвячено актуальній темі – протидії гендерно зумовленому насильству. Зазначено, що сучасна державна політика спрямована на подолання всіх форм і проявів дискримінації за ознакою статі, на створення політичного підґрунтя та необхідних соціальних умов для найбільш повної реалізації природних здібностей жінок і чоловіків у всіх сферах трудового, суспільного й особистого життя. Однак, незважаючи на таку позитивну динаміку щодо дотримання гендерної рівності, є й інша проблема – гендерно зумовлене насильство, яке визнається глобальною проблемою, пов'язаною з порушенням прав людини.

Розглянуто поняття «гендерно зумовлене насильство», що використовується в міжнародних документах, законодавстві України та науковцями. Зроблено висновок, що цей термін використовується для опису будь-якого шкідливого впливу, що чиниться проти волі людини, і заснований на соціально зумовлених відмінностях між чоловіками та жінками. Хоча чоловіки та хлопці можуть бути жертвами деяких видів гендерного насильства (зокрема, сексуального насильства), гендерно зумовлене насильство зазвичай спрямоване на жінок і дівчат.

Зроблено висновок, що з 2017 р. Україна поступово почала змінювати національне законодавство в питаннях, яким присвячена Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Водночас основні ідеї та цінності політики Європейського Союзу стосовно гендерної рівності, визначені в низці його актів, рекомендацій і зводах законопроектів, на практиці мають різне ставлення країн щодо їх виконання. Важливо дотримуватися положення, що чітко зазначене у Стамбульській конвенції: зміни стосуватимуться лише питань захисту від насильства та його наслідків. Однак сьогодні, в умовах збройного конфлікту в Україні, недостатня ефективність механізму запобігання й протидії гендерно зумовленому насильству та забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства, залишається однією з основних проблем.

Ключові слова: гендерна політика, гендерно зумовлене насильство, євроінтеграція, кримінальна відповідальність, протидія злочинності.

Politova A. S. Counteraction to gender-based violence as the European value

This article is concerning on the actual topic of counteraction to gender-based violence. It has been noted that modern state policy is aimed at overcoming all forms and kinds of discrimination based on gender, at creating a political ground and necessary social conditions for the fullest realization of natural abilities of women and men in all spheres of work, social and personal life. But despite such positive dynamics in observation of gender equality another problem appears – gender-based violence which has been recognized as global problem related to human rights violation.

The concept of gender-based violence used in international documents, by scientists and in the legislation of Ukraine has been examined. It has been concluded that this term is used to describe any harmful influence being done against a person's will and based on socially determined differences between men and women. Whereas men and boys can be victims of some types of gender-based violence (including sexual violence), in general such violence usually targets women and girls.

It has been found that since 2017 Ukraine gradually began to amend domestic legislation related to the issues regulated by the Council of Europe Convention on Preventing and Combating of Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). Meanwhile, the main ideas and values of the European Union gender equality policy are defined in a number of its regulatory acts, recommendations and sets of draft laws, and countries have in fact different attitude towards their implementation. It is important to adhere to what is clearly stated in the Istanbul Convention: the amendments will only apply to the issues of protection against violence and its consequences. But today, in the situation of armed conflict in Ukraine, the insufficient effectiveness of the mechanism for preventing and countering gender-based violence and ensuring the protection of the rights of persons affected by such violence remains one of the main problems.

Key words: gender policy, gender-based violence, European integration, criminal responsibility, crime prevention.

Постановка проблеми та її актуальність. Європейська інтеграція України передбачає гармонізацію вітчизняного законодавства з метою його узгодження з високими європейськими стандартами, зокрема й щодо гендерних відносин. Беззаперечним є факт, що гендерна політика завжди була ключовим індикатором соціально-економічної готовності суспільства до будь-яких змін. Водночас, говорячи про Україну, варто зазначити, що наша сучасна державна політика спрямована на подолання всіх форм і проявів дискримінації за ознакою статі, на створення політичного підґрунтя та необхідних соціальних умов для найбільш повної реалізації природних здібностей жінок і чоловіків у всіх сферах трудового, суспільного й особистого життя. Це підтверджується й Комітетом ООН із ліквідації дискримінації щодо жінок, який визнав численні досягнення України у сфері гендерної рівності, зокрема: ухвалення законів про запобігання домашньому насильству, внесення змін до законодавства щодо кримінальної відповідальності стосовно домашнього насильства, введення в законодавство поняття гендерно зумовленого насильства, прийняття низки державних стратегій і національних планів [1] тощо.

Однак, незважаючи на таку позитивну динаміку щодо дотримання гендерної рівності, є й інша проблема – гендерно зумовлене насильство, яке визнається глобальною проблемою, пов'язаною з порушенням прав людини. Згідно з останніми оцінками, 35% жінок у всьому світі зазнавали певного прояву фізичного чи сексуального насильства з боку інтимного партнера або за межами сім'ї впродовж життя [2]. Не стала винятком й Україна, де протягом останніх місяців через збройний конфлікт та критичну ситуацію в енергетичному секторі збільшилася кількість випадків домашнього насильства, яке визнається однією з форм (видів) гендерно зумовленого насильства.

Варто зазначити, що 20 червня 2022 р. Верховна Рада України після 11 років протистоянь, незважаючи на підписання в листопаді 2011 р., нарешті ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі – Стамбульська конвенція), яка 1 листопада 2022 р. набула чинності. Це й зумовлює проведення дослідження щодо відповідності норм Кримінального кодексу України положенням зазначеної конвенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками проблемі гендерного насильства та гендерно зумовленого насильства при-

свячено багато наукових праць різних учених. Зокрема, дослідженням цієї проблематики займалися О. Безпалова, І. Грицай, О. Дмитрашук, О. Дудоров, М. Качинська, К. Левченко, Н. Ліщук, Л. Наливайко, О. Перунова, М. Хавронюк, О. Харитонова та інші автори.

Метою статті є здійснення теоретико-правового дослідження явища гендерно зумовленого насильства, аналізу нормативно-правових актів стосовно протидії цьому явищу та розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства для розв'язання проблем, що виникають у діяльності правоохоронних органів, і мінімізації існування цього феномену в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до звіту Всесвітнього економічного форуму про глобальний гендерний розрив на 2021 р., ще одному поколінню жінок доведеться чекати гендерної рівності. Через відчуття наслідків пандемії COVID-19 глобальний гендерний розрив скоротився на одне покоління з 99,5 років до 135,6 років [3]. Що ж стосується України, то загальні показники щодо гендерної рівності можна побачити на рисунку 1.

Зазначимо, що серед показників, за якими оцінюються гендерна рівність у державі, виокремлюється також поширеність гендерного насильства. Як стверджують О. Безпалова та Н. Грідіна, незважаючи на те, що гендерне насильство є поширеним явищем, його майже неможливо оцінити статистично достовірно, оскільки жертви вважають себе зганыбленими та не повідомляють про випадки насильства, а також через відсутність у них доступу до засобів і заходів підтримки [4, с. 16].

Так, справді, у наш повсякденний обіг увійшли такі словосполучення, як «гендерне насильство», «гендерно зумовлене насильство», а запобігання цьому явищу набуває неабиякої актуальності в контексті розбудови громадянського суспільства в Україні, адже наша країна потерпає від економічних негараздів, високого рівня безробіття, низьких соціальних стандартів життя, а на додачу – від повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Проте дискусії навколо правильного застосування термінології вказують на необхідність більш детально зупинитися на цьому питанні.

Термін «гендерно зумовлене насильство» досі не має офіційного визначення в міжнародно-правових документах, незважаючи на те, що постійно використовується міжнародними організаціями. Так, наприклад, за визначенням Фонду народонаселення ООН, гендерно зумовлене насильство –

Рис. 1. Україна у глобальному гендерному розриві [3]

це насильство, що стосується жінок і чоловіків, у якому жертвами зазвичай є жінки та яке походить із нерівних відносин між чоловіками й жінками. Насильство спрямовується саме на жінку лише тому, що вона є жінкою, або непропорційно вражає жінок унаслідок підпорядкованості їхніх соціальних ролей у родині та суспільстві загалом. Насильство охоплює фізичну, сексуальну та психологічну шкоду (зокрема, залякування, страждання, примус, позбавлення свободи в сім'ї або громаді) [5].

В інших міжнародних документах (зокрема, Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 Establishing Minimum Standards on the Rights, Support and Protection of Victims of Crime, and Replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, General Recommendation № 19 on Violence against Women) трапляється термін «гендерно зумовлене насильство», під яким розуміють насильство, спрямоване проти особи через її стать, гендерну ідентичність чи гендерне самовираження, або насильство, що впливає на осіб певної статі диспропорційно. Воно може завдавати жертві фізичної, сексуальної, емоційної чи психологічної шкоди або економічних втрат. Гендерно зумовлене насильство над жінками – поняття, що часто застосовується взаємозамінно, оскільки широко визнано, що більшість видів гендерно зумовленого насильства здійснюється чоловіками щодо жінок і дівчат. Однак використання аспекту «гендерної зумовленості» є важливим, оскільки під-

креслює той факт, що багато форм насильства над жінками коріняться в нерівності влади в усіх документах Європейського інституту з гендерної рівності, відображаючи непропорційну кількість злочинів проти жінок [6, с. 52]. Тобто за своєю суттю гендерно зумовлене насильство – це вияв дискримінації та грубого порушення прав і фундаментальних свобод людини. Гендерно зумовлене насильство означає будь-які небезпечні дії, які вчиняються проти волі людини та базуються на соціально визначених гендерних відмінностях між жінками й чоловіками [7].

Немає єдиного підходу до тлумачення поняття гендерно зумовленого насильства й серед учених, значна частина яких акцентує увагу на ставтево нейтральному наповненні цього явища [8, с. 218]. Зокрема, В. Попіль під гендерно зумовленим насильством розуміє суспільно небезпечну поведінку особи (насильника), як чоловіка, так і жінки, стосовно протилежної статі (жертви), яка проявляється у спричиненні фізичних, сексуальних, морально-психологічних та інших страждань або в погрозах їх застосування [9]. Л. Гонюкова вважає гендерне насильство різновидом агресивної поведінки, використанням сили на основі ознаки статі (від словесних образ і погроз до фізичних побоїв та примусу) [10, с. 33]. Схоже визначення гендерно зумовленого насильства пропонує С. Євченко, яка вважає його насильством, побудованим на основі використання сили, що спирається на ознаку статі (включає словесні образи, погрози, побої, примус до сексуального

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

зв'язку тощо) [11, с. 146]. Натомість І. Грицай пропонує розуміти під терміном «гендерно зумовлене насильство» дії чи бездіяльність однієї особи (групи осіб) щодо іншої особи (групи осіб), що спрямовані на відтворення гендерних ролей у соціумі через погіршення становища чоловіка/жінки в усіх сферах життєдіяльності та призводять до порушення прав людини, підриваючи як здоров'я та гідність індивіда, так і безпеку, економічну, соціальну стабільність нації [12, с. 314].

Є й інші позиції. Наприклад, О. Перунова під гендерно зумовленим насильством розуміє негативні діяння однієї особи (групи осіб), викликані статевою приналежністю іншої особи (групи осіб) та спрямовані на порушення прав, свобод і можливостей у приватній та/або публічній сферах діяльності жінки чи чоловіка через психологічні, фізичні, сексуальні та інші методи впливу [8, с. 219]. М. Качинська зазначає, що гендерно зумовлене насильство – це протиправні діяння, які вчиняються над особою тому, що вона або він належить до певної статі. Це правопорушення можна поділити на «публічне» (загальне) та «приватне» (родинне або сімейне) [13, с. 16].

Що ж стосується національного законодавства, то наказом Координаційного центру з надання правової допомоги Міністерства юстиції України від 22 листопада 2018 р. № 95 затверджено Гендерну стратегію системи надання безоплатної правової допомоги, у якій визначено поняття гендерно зумовленого насильства як форми насильства, спрямованої проти жінок, тому що вони є жінками, або такої, що найбільше впливає на жінок [14].

Отже, підводячи підсумок щодо визначення гендерно зумовленого насильства, вважаємо, що цей термін використовується для опису будь-якого шкідливого впливу, який чиниться проти волі людини, і заснований на соціально зумовлених відмінностях між чоловіками й жінками. Хоча чоловіки та хлопці можуть бути жертвами деяких видів гендерного насильства (зокрема, сексуального насильства), гендерно зумовлене насильство зазвичай спрямоване на жінок і дівчат [15].

У Кримінальному кодексі України відсутні терміни «гендер», «гендерно зумовлене насильство». Однак нами в попередніх дослідженнях уже була запропонована класифікація, яка враховувала насильство як суспільно небезпечне діяння та окремі положення поділу гендерно зумовленого насильства в чинному Кримінальному кодексі України. Згідно з нею було виокремлено такі його види:

– фізичне насильство – ст. ст. 109, 126, 126-1, 146-1, 294, 295, 345, 345-1, 346, 350, 377, 398, 405, ч. 2 ст. 431, ч. 2 ст. 433, ст. 446 Кримінального кодексу України;

– сексуальне насильство – ст. ст. 152, 153, 154 Кримінального кодексу України;

– психологічне насильство – ст. ст. 126-1, 294, 295, 345, 345-1, 346, 350, 377, 398, 405, ч. 2 ст. 431, ст. 446 Кримінального кодексу України;

– економічне насильство – ст. ст. 110-2, 126-1, 295, 345, 345-1, 346, 350, 377, 398, 405, ч. 1 ст. 433, ст. 446 Кримінального кодексу України [16, с. 39].

Водночас вносяться відповідні зміни й доповнення стосовно вдосконалення законодавства щодо протидії гендерно зумовленому насильству. Так, наприклад, Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII до Кримінального кодексу України було внесено такі зміни та доповнення:

– у ч. 2 ст. 22 слова та цифри «насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153)» замінити словами та цифрами «сексуальне насильство (ст. 153)»;

– п. 7 ч. 1 ст. 66 викласти в такій реакції: «7) вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведінням або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого»;

– п. п. 3 та 6 ч. 1 ст. 67 викласти в такій реакції: «3) вчинення злочину на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності»; «6) вчинення злочину щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення злочину щодо малолітньої дитини або у присутності дитини»; ч. 2 ст. 67 доповнити п. 6-1 такого змісту: «6-1) вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах»;

– ст. 76 доповнити ч. 2 такого змісту: «2. На осіб, засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки та заборони, передбачені статтею 91-1 цього Кодексу»;

– доповнити кодекс розділом XIII-1 «Обмежувальні заходи», який повинен містити, зокрема, ст. 91-1 «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство»;

– п. 10 ч. 2 ст. 115 викласти в такій редакції: «10) поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством»;

– абзац 1 ст. 116 викласти в такій редакції: «Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, зумовленому жорстоким поведінням або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого»;

– абзац 1 ч. 1 ст. 121 викласти в такій редакції: «1. Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя»;

– абзац 1 ст. 123 викласти в такій редакції: «Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, викликаному жорстоким поведінням або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого»;

– доповнити кодекс ст. 126-1 «Домашнє насильство», ст. 151-2 «Примушування до шлюбу», ст. 390-1 «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників»;

– викласти в новій редакції ст. 134 «Незаконне проведення абортів або стерилізації», ст. 152 «Зґвалтування», ст. 153 «Сексуальне насильство», ч. ч. 1 та 2 ст. 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок», яку доповнити ч. 3.

Оскільки внесення змін і доповнень Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII пов'язане з узгодженням національного законодавства з положеннями Стамбульської конвенції, то зазначимо, що на сьогодні 37 держав – членів Ради Європи ратифікували Стамбульську конвенцію, завдяки чому вона набула чинності в цих країнах. Вірменія, Болгарія, Чеська Республіка,

Угорщина, Латвія, Литва, Словацька Республіка та Європейський Союз загалом підписали, проте не ратифікували цю конвенцію. Азербайджан ще не підписав Стамбульську конвенцію, а Туреччина денонсувала її в березні 2021 р. [17].

Нами вже зазначалося, що Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію. Навіщо це було робити? По-перше, держава візьме на себе зобов'язання забезпечити механізми захисту від гендерно зумовленого насильства та співпрацювати в цьому напрямі з міжнародною спільнотою. По-друге, державна політика повинна буде передбачати належний збір статистичних даних та проведення систематичних досліджень у сфері насильства щодо жінок. Для цього потрібне буде належне фінансування й постійне виділення коштів. Також Стамбульська конвенція наголошує на запровадженні в освітній процес предметів із питань рівноправності та спростування гендерних стереотипів, проведення позакласних занять на тему рівності чоловіків і жінок, протидії домашньому насильству тощо. Ще одним важливим аспектом боротьби з насильством є захист та допомога постраждалим. В Україні наразі недостатня кількість спеціалізованих притулків для жінок, які постраждали від гендерно зумовленого насильства, а Стамбульська конвенція своєю чергою передбачає забезпечення державою достатньої кількості таких притулків та їх фінансування за державний кошт [18].

Стамбульська конвенція ратифікована, національне законодавство поступово приводиться у відповідність. Наприклад, 24 лютого 2021 р. Кабінетом Міністрів України затверджено Державну соціальну програму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р., де з обґрунтуванням необхідності її прийняття вказано на наявну проблему недостатньо ефективного механізму запобігання та протидії домашньому насильству за ознакою статі, а також забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Окрім того, з метою зміни національного законодавства та його узгодження з нормами Стамбульської конвенції протягом майже двох років було подано 14 законопроектів із питань протидії домашньому насильству та ухвалено низку нормативно-правових актів, зокрема:

– Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» від 20 червня 2022 р. № 2319-IX;

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

– Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі» від 1 липня 2021 р. № 1604-IX;

– Указ Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» від 21 вересня 2020 р. № 398/2020;

– Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану невідкладних заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» від 21 квітня 2021 р. № 361-р;

– Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження розподілу обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, у 2021 році» від 30 червня 2021 р. № 696-р;

– Постанову Кабінету Міністрів України «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» від 24 лютого 2021 р. № 145;

– Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження форми направлення особи, яка постраждала від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги» від 16 листопада 2021 р. № 649.

І це лише частина кроків, які робить Україна на шляху протидії гендерно зумовленому насильству.

Висновки. Отже, можна зазначити, що ще з 2017 р. Україна поступово почала змінювати національне законодавство в питаннях, яким присвячена Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Водночас варто пам'ятати, що основні ідеї та цінності гендерної рівності політики Європейського Союзу, визначені в низці його актів, рекомендацій і зводів законопроектів, на практиці мають різне ставлення країн щодо їх виконання. Важливо дотримуватися того, що чітко зазначено у Стамбульській конвенції: зміни стосуватимуться лише питань захисту від насильства та його наслідків. Однак сьогодні, в умовах збройного конфлікту в Україні, недостатня ефектив-

ність механізму запобігання й протидії гендерно зумовленому насильству та забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства, залишається однією з основних проблем.

Література

1. Комітет ООН визнав досягнення України у сфері гендерної рівності. *Укрінформ*. 2022. 11 листопада. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3612479-komitet-oon-viznav-dosagnenna-ukraini-u-sferi-gendernoi-rivnosti.html> (дата звернення: 27.11.2022).

2. Global and regional estimates of violence against women. *World Health Organization: website*. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564625> (дата звернення: 27.11.2022).

3. Global Gender Gap Report 2021. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf (дата звернення: 27.11.2022).

4. Безпалова О., Грідіна Н. Перспективні напрями впровадження зарубіжного досвіду протидії гендерно обумовленому насильству в Україні. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доповідей учасників науково-практичної конференції з нагоди святкування Дня науки, м. Харків, 14 травня 2021 р. Харків : ХНУВС, 2021. С. 15-19.

5. Programme Advisory Note – Reproductive Health Effects of Gender-Based Violence: Policy and Programme Implications New York / United Nations Population Fund. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf> (дата звернення: 27.11.2022).

6. Словник Європейського інституту з гендерної рівності / пер. М. Бабак, О. Давліканової, М. Дмитрієвої, М. Козир, Л. Компанцевої, К. Левченко, М. Скорик, О. Суислової. Київ : Вістка, 2021. 170 с.

7. Gender Equality, UN Coherence and You, UNICEF, UNFPA, UNDP, UN Women. URL: https://www.unicef.org/gender/files/E_learning_Brochure_Final.pdf (дата звернення: 27.11.2022).

8. Перунова О. Гендерно обумовлене насильство: поняття та ознаки. *Правове життя сучасної України* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 15 травня 2020 р. : у 3 т. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 216-220.

9. Попіль В. Гендерне насильство: кримінально-правові та кримінологічні аспекти. URL: <http://vuzlib.com/content/view/127/60/> (дата звернення: 27.11.2022).

10. Гонюкова Л. Гендерна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Гендерна політика міст: історія і сучасність* : матеріали II Міжна-

родної науково-практичної конференції, м. Харків, 23-25 жовтня 2013 р. Харків, 2013. Вип. 2. С. 33-38.

11. Євченко С. Гендерне насильство (gender violence). *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект* : колективна монографія / за заг. ред. Н. Сейко. Житомир, 2014. С. 145-149.

12. Грицай І. Принцип гендерної рівності та механізм його забезпечення: теоретико-правовий аспект : дис. ... докт. юрид. наук. Дніпро, 2018. 543 с.

13. Качинська М. Гендерно-обумовлене насильство. *Право і суспільство*. 2017. № 2. Ч. 2. С. 14-17.

14. Про затвердження Гендерної стратегії системи надання безоплатної правової допомоги : Наказ Координаційного центру з надання правової допомоги Міністерства юстиції України від 22 листопада 2018 р. № 95 / Міністерство юстиції України. URL: <http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/nakaz-KTS-vid-22.11.2018-95.pdf> (дата звернення: 27.11.2022).

15. Global Protection Cluster. Gender-based violence. URL: <https://www.globalprotectioncluster.org/themes/gender-based-violence/> (дата звернення: 27.11.2022).

16. Політова А. Гендерне насильство у Кримінальному кодексі України. *Забезпечення рівних прав та*

можливостей жінок і чоловіків в Україні: сучасні досягнення та перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-й річниці з дня прийняття Конституції України та 30-й річниці проголошення незалежності України, м. Дніпро, 10-11 червня 2021 р. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 38-39.

17. Рада Європи ухвалила «Дублінську декларацію» про запобігання насильству через рівність. *Укрінформ*. 2022. 1 жовтня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3583756-rada-evropi-uhvalila-dublinsku-deklaraciju-pro-zapobigannanasilstvu-cerez-rivnist.html> (дата звернення: 27.11.2022).

18. Стамбульська конвенція вступає в дію. Що змінюється? *UNFPA Україна* : вебсайт. 2022. 31 жовтня. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/news/istconv3110> (дата звернення: 27.11.2022).

*Політова А. С.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
Маріупольського державного університету*